

Greta Riemersma

DE WERELD
VERBETERAAR

Een vader, zijn gezin en de rebelse jaren
zestig en zeventig

Uitgeverij Balans

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het Fonds
Bijzondere Journalistieke Projecten. Zie <https://fondsbjp.nl>

Copyright © 2026 Greta Riemersma/Uitgeverij Balans, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of
openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektro-
nisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van
(delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Omslag Nico Richter
Omslagbeeld privécollectie auteur
Auteursfoto Jerome de Lint
Boekverzorging Michel Wassenaar, Perfect Service
Druk Wilco

ISBN 978 94 638 2491 0

NUR 680

www.uitgeverijbalans.nl

 [instagram.com/uitgeverijbalans](https://www.instagram.com/uitgeverijbalans)

 [linkedin.com/company/uitgeverij-balans](https://www.linkedin.com/company/uitgeverij-balans)

 uitgeverijbalans.nl/nieuwsbrief

Inhoud

Proloog	11
I Een lichaam worden dat zweeft over het water	25
II Achter de muren gist het	99
III Verzet is de enige oplossing	203
IV Een visioen van wolven en lammeren	299
Woord van dank	419
Bronnen en verantwoording	421

Voor mijn zus en broer

De gestorvene

Zeven maal om de aarde te gaan,
als het zou moeten op handen en voeten;
zeven maal, om die éne te groeten
die daar lachend te wachten zou staan.
Zeven maal om de aarde te gaan.

Zeven maal over de zeeën te gaan,
schraal in de kleren, wat zou het mij deren,
kon uit de dood ik die éne doen keren.
Zeven maal over de zeeën te gaan –
zeven maal, om met zijn tweeën te staan.

Ida Gerhardt

Proloog

In de vroege ochtend van 9 juni 2004 zoen ik mijn vaders voorhoofd en verbaas me erover hoe lauw het is. Volgens de arts in zijn verzorgingshuis is hij nog maar net overleden. Ik wist niet dat een lichaam zo snel kan afkoelen, maar voel aan mijn lippen dat de dood geen half werk aflevert. Nog dagen blijf ik denken aan die onnatuurlijke lichaamstemperatuur.

Even later rijden Saïd en ik naar mijn ouderlijk huis in Oenkerk, waar mijn vader sinds de scheiding van mijn moeder in 1986 alleen woonde. Ik ben er al maanden niet meer geweest. In december 2003 heeft mijn zus hem er weggehaald, omdat het niet meer ging. Hij was ernstig in de war en we waren bang dat hij het gas zou laten branden of zou weglopen naar onbekende verten. Ik heb er nog een keer spullen opgehaald voor zijn kamer in het verzorgingshuis, maar daarna had ik er niets meer te zoeken.

Zodra we in Oenkerk de voordeur openen en de hal binnenstappen, ruiken we de geur van grondwater en ongeluchte jassen aan de kapstok. In de woonkamer is de leren bekleding van de manoumeubelen valer dan in mijn herinnering. Op de eettafel ligt een papiertje waarop mijn vader een onbegrijpelijke tekst heeft geschreven, misschien om de boodschappen te noteren of alleen maar om grip te houden op zijn gedachten. Verder zijn er niet veel tekenen van leven meer, geen rondslingerende krant, geen bos bloemen. Dit huis voelt even dood aan als mijn vader.

Ook mijn broer is naar Oenkerk gekomen en even later gaat nogmaals de bel: Bram staat voor de deur, de begrafenisondernemer die ik nog ken als de plaatselijke fietsenmaker. Ik had geen idee dat Bram intussen ook thuis was in de handel in de dood, maar zodra we hierover in gesprek gaan, is het alsof we het weer over fietsen hebben. Tussen mijn huilbuien door lachen we om vroeger toen hij mijn kinderfiets repareerde en bespreken we wat er van bepaalde dorpsbewoners geworden is.

Uit Brams catalogus kiezen mijn broer en ik een blankhouten kist. Daarna maken we nog meer keuzen waarnaar ons hoofd niet staat, over het bloemstuk op de kist, de tekst van de rouwadvertentie en de voorlopige indeling van de begrafenisplechtigheid.

Plotseling begint het te regenen. De zon scheen zo-even nog, niemand had dit zien aankomen. We horen het water naar beneden suizen en op de grond kletteren.

‘Een goed teken,’ zegt Saïd.

Ik kijk hem verbaasd aan. ‘Hoezo, een goed teken?’

‘Dat zeggen we in Marokko. Regen betekent dat er voldoende eten is en dat de groenteprijzen dalen. Regen is leven.’

Door de ramen staar ik naar de stortbui. Niet alleen heb ik nooit zo over regen gedacht, ik vraag me ook af wat op de sterfdag van mijn vader in hemelsnaam het goede teken zou kunnen zijn. Het enige wat ik kan bedenken is dat hij niet langer hoeft te lijden. Een dag eerder heb ik hem vermagerd en zwaar ademend in het verzorgingshuis achtergelaten, alsof hij wekenlange dwangarbeid op een regime van water en brood achter de rug had. De artsen werden het niet eens over wat hem mankeerde, alzheimer, Lewy body dementie of nog iets anders, maar het was duidelijk dat hij leed aan een ziekte die afgrijselijk in het lichaam huishield, niet alleen in de hersenen, ook in de rest. Zo bekeken was zijn dood inderdaad een zegen.

Een paar dagen later lees ik tijdens de begrafenisbijeenkomst in het middeleeuwse hervormde kerkje van Oenkerk poëzie voor, zodat ik verder nauwelijks iets hoeft te zeggen. De keuze voor een gedicht is niet moeilijk, mijn vader heeft het me zelf gegeven. Het staat op een blaadje van zijn poëziekalender en ik kreeg het van hem toen ik zo'n anderhalf jaar geleden bij hem op bezoek was, toen hij nog minder verward was dan op het laatst. Achteloos nam ik het door. 'Mooi toch?' zei hij toen ik het uit had.

'Ja, mooi,' zei ik, hoewel ik toen al besepte dat ik niet inging op de essentie. Ik had niet veel zin me te verdiepen in wat mijn vader me wilde vertellen.

'Hou maar,' zei hij.

Ik stopte het in mijn tas en keek er niet meer naar om. Pas vlak voor de begrafenis haalde ik het tevoorschijn. Het was een gedicht van Jacqueline E. van der Waals, een naam die mij weinig zei.

Sinds ik het weet – ik weet het wel, ofschoon
Nog onder ons angstvallig wordt ontweken,
Het booze woord te noemen, dat bij 't spreken
Licht ruw of wat onzuiver klinkt van toon, –

Sinds ik het weet, werd mij de overvloed,
De schoonheid en de zoetheid aller dingen,
Die mij alom omgeuren en omringen,
Nog wél zoo liefelijk en wél zoo zoet,

Sinds ik het weet, schijnt mij de atmosfeer
Doorwasemd en doorgeurd van zoele togen,
Het is of ieder zintuig en vermogen
Nog fijner werd en scherper dan weleer,

Sinds ik het weet, treed ik, wien ik ontmoet,
Den vreemden en den vrienden op mijn wegen,
Ontroerder en vertrouwelijker tegen,
En 'k groet ze met een vriendelijker groet,

Sinds ik het weet, is God mij meer nabij
En vaak, in d'ernst van 't aardse spel verloren,
Zoo ernstig en zoo diep als nooit te voren,
Gevoel ik plots Gods glimlach over mij.

Als ik dit tijdens de begrafenis voordraag, kan ik maar één ding denken: niet huilen. Want als ik begin, weet ik dat ik niet meer kan stoppen. Ik merk dat ik op mijn vaders schouders heb gestaan en nu hij valt, val ik met hem mee.

Mijn ontreddeering duurt twee, drie weken en is dan voorbij. Een halfjaar na mijn vaders dood kan ik met droge ogen het huis in Oenkerk binnengaan om met familie zijn verjaardag te vieren. Het is winter en de verwarming is al een jaar uit, waardoor het er nog meer dan eerst doods aanvoelt. Alle ruimten ruiken naar moeras en op de kale, stenen binnenmuren in de woonkamer ontdekken we grote witte schimmelplekken. Zodra we de cv opstoken, taart op tafel zetten en onze kinderen beginnen te spelen, komt er iets van leven terug.

Begin 2005 verkopen mijn zus, broer en ik het huis en halen het leeg. We hebben er drie weekenden voor nodig en op een van die dagen komt onze moeder langs. Ze mag van ons meenemen wat ze na de echtscheiding moest achterlaten. Sinds 1986 is ze hier nauwelijks nog geweest, want onze ouders spraken jarenlang niet met elkaar, afgezien van een schutterig 'hallo' tijdens een diploma-uitreiking of trouwerij van hun kinderen. Nu dwaalt ze door de kamers. Ze herkent een vaas of kleedje, laat haar blik gaan over cd's en boeken, en laat bijna alles staan.

‘Deze tijd is geweest,’ zegt ze.

Op een andere dag vragen we of ze ons Chinees eten wil brengen, dan hoeven we onze arbeid niet te onderbreken. Ze komt aanzetten met nasi en de bijgerechten die we daar vroeger bij aten, babi pangang, foeyonghai en natuurlijk groentegerecht tjaptjoi, anders krijgen we niet genoeg vitamines binnen. In de keuken gaan we op onze vaste plekken zitten en dan wordt het alsof we weer ons oude gezinnetje zijn en onze vader even naar een vergadering was. Alleen zijn we vrolijker dan toen.

We spitten alle laatjes en hoekjes door. We worstelen ons door spinnenwebben en stof, en vinden spullen waarvan we het bestaan waren vergeten. Een deel van de inboedel gaat naar familie of andere mensen die wel een kast of bankstel kunnen gebruiken. Wat niemand wil hebben, gaat naar een opkoper van tweedehands rommel en wat zelfs die niet wil hebben, gooien we in een container die dagen in de tuin staat met een gevaarlijk hoge bult erop.

Zelf neem ik alleen iets mee als ik er een goede reden voor heb. Sommige voorwerpen zijn handig om te hebben, zoals tuingereedschap, een schuurmachine en een wc-ontstopper. Andere hebben een bijzondere geschiedenis, zoals het zilveren vaasje met gebaksvorkjes dat van mijn opa en oma is geweest, en het peper-en-zoutstel in de vorm van twee eendjes dat ik voor mijn vader in Vietnam heb gekocht. Ik stop een reistas vol herinneringen aan mijn kinderjaren: mijn oude barbiepoppen, kinderboeken en knutselwerken van de handwerkles. Tot slot is er plichtsbef. Ik stouw vier, vijf dozen vol met boeken, omdat mijn vaders boekenverzameling heilig voor hem was en ik vind dat ik iets ervan moet redden. Uit zijn schilderijencollectie kies ik het zeegezicht van de Friese schilder Bouke van der Sloot, omdat mijn vader mij heeft verteld dat Van der Sloot niet de eerste de beste was en je een Van der Sloot dus niet kunt laten hangen.